

Nr 83.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1928 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Gävle stad.

(1:a avd.)

Uti en till riksdagen avlåten, den 3 februari 1928 dagtecknad proposition (nr 46), vilken till förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden nämnda dag, föreslagit riksdagen godkänna en i statsrådsprotokollet intagen den 29 oktober och den 1 november 1926 mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, samt Gävle stad, å andra sidan, ingången preliminär överenskommelse.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

Genom brev den 16 december 1904 förordnade Kungl. Maj:t, att Hälsinge regemente skulle förläggas till staden Gävle, varjämte Kungl. Maj:t bemyndigade arméförvaltningens fortifikationsdepartement att med staden ingå avtal angående överlåtelse av mark till plats för kasernetablissemang m. m. Mellan fortifikationsdepartementet och staden slöts i anledning härav ett den 28 december 1904 och den 6 mars 1905 dagtecknat kontrakt i ämnet. (Bil. B vid statsrådsprotokollet).

Sedan kasernkommittén fört förhandlingar med staden Gävle rörande stadens krav i anledning av den minskning beträffande Hälsinge regementes organisation, som blivit en följd av 1925 års riksdags beslut i försvarsfrågan, har mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande, samt Gävle stad, å andra sidan, träffats en den 29 oktober och den 1 november 1926 dagtecknad preliminär överenskommelse. (Bil. A vid statsrådsprotokollet).

Kasernkommittén har anfört följande.

Enligt 1925 års beslut i försvarsfrågan skulle Hälsinge regemente bibehållas men undergå viss minskning. Utöver den reduktion, som enligt nämnda beslut inträdde för ett infanteriregemente med normalorganisation, omfattande sex utbildningsenheter, tillkomme för Hälsinge regemente ytterligare den minskning, som föranleddes av att detta truppförband tillhörde

de infanteriregementen, vilka skulle erhålla så kallad begränsad organisation, omfattande allenast fem utbildningsenheter. Betydelsen för staden av nämnda beslut syntes i viss mån framgå av nedanstående tablå:

Härordning av år	A n t a l							Summa beräk- nade av- lönings- förmåner	Årskon- tingent värn- pliktiga	Utbild- ningstid för värn- pliktiga
	Office- rare	Under- office- rare	Man- skap	Musik- per- sonal	Civil- militär per- sonal	Pen- sio- nerad per- sonal	Summa			
1901.....	47	38	267	33	4	—	389	598,000	630	240
1914.....	53	39	204	33	4	—	333	806,000	630	340
1925.....	36	25	118	21	4	4	208	547,000	650	165 140

¹⁾ Under det s. k. provisoriet från och med 1920 års klass.

Beträffande de i tablån meddelade uppgifterna ville kommittén särskilt framhålla, att i förhållande till 1901 års härordning — varå det mellan kronan och staden angående regementets förläggning upprättade kontraktet vore grundat — 1925 års organisation innebure en minskning av 11 officerare och 13 underofficerare. Vad musikpersonalen anginge, hade denna enligt 1901 års härordning efter en år 1905 beslutad omorganisation bestått av 11 musikunderofficerare och 22 man, tillhörande manskapet, men skulle enligt 1925 års härordning utgöras av 1 musikdirektör, 5 musikunderofficerare och 15 man, tillhörande manskapet. Antalet musikunderofficerare nedginge sålunda med 6, men i stället tillkomme 1 musikdirektör. Jämförelsen mellan de enligt 1901 och 1925 års härordningar utgående avlöningsförmånerna, beräknade i enlighet med de av kommittén tillämpade grunderna, utvisade en minskning av 51,000 kronor. Till upplysning om den inverkan å stadens skatteintäkt, sistnämnda minskning kunde antagas innebära, kunde nämnas, att kommunalskatten per bevilningskrona under de tre senaste åren utgjort: 1924 och 1925 8 kronor 20 öre samt 1926 8 kronor 75 öre.

Vid ersättningsfrågans prövning hade kommittén fäst särskilt avseende vid de uppoffringar, kommunerna iklätt sig för erhållande av truppförbands förläggningar. De prestationer, Gävle stad utgjort för Hälsinge regemente, framginge av det kontrakt, som upprättats mellan kronan och staden den 28 december 1904 och den 6 mars 1905 om regementets förläggning till staden, och finge kommittén i avseende å innehållet av kontraktet hänvisa till detsamma (se Bil. B).

Staden hade i ett till Svenska stadsförbundet lämnat meddelande angivit sina prestationer på grund av nämnda kontrakt sålunda:

inköpsvärdet av staden tillhörig, till kronan upplåten mark om 21,890 kvm.....	kronor	16,000:—
kostnad för förvärvet av till kronan upplåten mark om 159,820 kvm.....	»	127,664: 40
kostnad för anläggning av gasledning.....	»	4,678: 27
» » » » vattenledning.....	»	5,910: 50
» » » » avloppsledning.....	»	4,283: 40
» » » » väg till kasernområdet.....	»	16,938: 44

Summa kronor 175,475: 01

I vederlag för de prestationer, staden utgjort för regementet, hade staden sedan början av år 1909, då de för regementet uppförda kasernerna blivit färdiga, eller sålunda under närmare 20 års tid åtnjutit de fördelar, som följde med en militärförläggning av detta slag, i främsta rummet skatteintäkter. Av tablan här ovan framginge, att den fast anställda personalen kunde beräknas hava uppgått till 389 man enligt 1901 års härordning och 333 man enligt 1914 års, samt att sammanlagda antalet officerare och underofficerare enligt dessa härordningar utgjort respektive 85 och 92. Avlöningsförmånerna i en stat enligt 1901 års härordning — utan beräkning av den ökning av 75 procent, varmed höjning skett i tablan — uppginge till i runt tal 341,000 kronor och avlöningsförmånerna i de senare årens stater enligt 1914 års härordning, inberäknat dyrtidstillägg, till 806,000 kronor. Den kommunalskatt, som per bevillningskrona utgått i Gävle sedan förläggningen genomfördes, hade utgjort lägst 7 kronor 10 öre, åren 1914 och 1915, och högst 11 kronor 20 öre, år 1919.

Folkmängden i Gävle hade den 1 januari 1926 utgjort 39,266 personer. Den inkomst, varå utskylder år 1926 utdebiterats till staden, hade uppgått till 38,451,000 kronor och det samma år utdebiterade beloppet till 3,364,500 kronor.

Vid de förhandlingar, som kommittén fört med staden i ersättningsfrågan, hade staden efter att hava frånträtt vissa önskemål hemställt, att kronan i anledning av de förluster, som komme att drabba staden genom regementets minskning, måtte medgiva en viss ändring av bestämmelserna om priset å vatten, gas och elektrisk ström i det förutnämnda mellan kronan och staden den 28 december 1904 och den 6 mars 1905 upprättade kontraktet. I punkt 4 av detta kontrakt hade staden förbundit sig att tillhandahålla regementet vatten till samma pris, som större avnämare därav inom staden erlade, dock icke överstigande 5 öre per kubikmeter, samt gas och elektrisk ström till de i stadens taxor för förbrukning därav fastställda pris med 10 procents extra avdrag. Stadens hemställan vid förhandlingarna avsåge nu sådan ändring av nämnda punkt, att bestämmelserna om maximipris å vatten samt om 10 procents extra avdrag beträffande gas och elektrisk ström skulle bortfalla.

Enligt nu gällande vattentaxa utgjorde avgiften för uppmätt under året förbrukad vattenmängd

intill	1,000 kbm.	30 öre per kbm.		
för överskjutande vattenmängd intill	3,000	» 24	»	»
»	5,000	» 18	»	»
»	7,000	» 12	»	»
»		9	»	»

Regementets konsumtion av vatten hade utgjort under budgetåret 1923—1924 59,627 kubikmeter, under budgetåret 1924—1925 59,847 kubikmeter och under budgetåret 1925—1926 49,739 kubikmeter. Den erlagda avgiften — som är en mindre mängd överstigit 5 öre per kubikmeter — hade utgjort respektive 3,218 kronor 25 öre, 3,389 kronor 19 öre och 3,273 kronor 26 öre. Hade samma pris gällt för regementet som för övriga avnämare, skulle avgiften för vattnet enligt ovannämnda taxa under dessa år uppgått till respektive 6,116 kronor 43 öre, 6,136 kronor 23 öre och 5,226 kronor 51 öre, representerande en merutgift för kronan av respektive 2,898 kronor 18 öre, 2,747 kronor 4 öre och 1,953 kronor 25 öre.

Vad gas och elektrisk ström anginge, hade regementet för gas betalat för året 1923—1924 omkring 2,175 kronor, för året 1924—1925 omkring 1,740 kronor och för året 1925—1926 omkring 1,760 kronor. Priset för elektrisk

ström hade utgjort för året 1923—1924 9,356 kronor 97 öre, för året 1924—1925 8,939 kronor 22 öre och för året 1925—1926 8,046 kronor 94 öre. Enligt meddelande från regementsintendenten — grundat å uppgift från staden — hade under de sista 10—15 åren någon rabatt av 10 procent icke förekommit beträffande gas. I fråga om elektrisk ström innefattade nuvarande kontrakt enligt samma meddelande tillämpning av en specialtariff, som gällde endast för större industriförbrukare utom de vanliga taxorna. Det pris, som regementet enligt denna tariff betalade för elektrisk ström, skulle vara lägre än om bestämmelsen i 1904—1905 års kontrakt om 10 procents rabatt tillämpats, och ansåges nämnda bestämmelse hävd genom införandet av specialtariffen.

Vid övervägande å ena sidan av de förluster för staden, som kunde bli en följd av Hälsinge regementes minskning, och å andra sidan den ekonomiska innebörden av stadens hemställan om ändring av 1904—1905 års kontrakt rörande priset å vatten, gas och elektrisk ström hade kommittén funnit det skäligt, att nämnda ändring komme till stand. I fråga om reglering av vattenpriset hade härvid den omständigheten medverkat, att framställningen i denna del i och för sig och sålunda bortsett från dess samband med ersättningsfrågan syntes värd beaktande. Enligt av staden lämnad uppgift hade nämligen stadens självkostnadspris för vattnet under år 1925 — inbegripet avskrivningar samt beräknade ränte- och amorteringskostnader — uppgått till 6,1 öre per kubikmeter uppfordrat vatten. Det maximipris, kronan i 1904—1905 års kontrakt betingat sig, understeg alltså stadens nuvarande självkostnadspris med nära 20 procent, och det utgjorde föga mer än hälften av det pris, med regementet jämförliga konsumenter i allmänhet finge betala för sin högsta förbrukning. Att märka vore också, att oavsett den höjning av vattenavgifterna, som kunde förväntas inträda för regementet med en tillämpning å dess vattenförbrukning av stadens taxa, regementet i allt fall måste anses erhålla sitt vatten till jämförelsevis billigt pris. Vad anginge gas- och elektricitetspriserna, syntes upphävandet av bestämmelsen om rabatt icke vara av större betydelse. Någon höjning av gaspriset komme härigenom icke att inträda, enär rabatt, såsom framginge av det föregående, i själva verket icke på länge förekommit. Och beträffande elektrisk ström syntes det med hänsyn till möjligheten för regementet att utan anlitande av stadens elektricitetsverk täcka sitt behov av elektrisk kraft med fog kunna förväntas, att upphävandet av bestämmelsen om rabatt icke skulle föranleda staden att söka tillämpa för kronan oförmånligare taxa för förbrukning av elektrisk ström än den för närvarande gällande.

I enlighet med vad sålunda anförts hade kommittén träffat den inledningsvis omförmälda överenskommelsen med staden (Bil. A). I första hand upptog överenskommelsen den nya lydelsen av punkt 4 i 1904—1905 års kontrakt. De hittillsvarande bestämmelserna om maximipris å vatten samt om rabatt å avgifterna för gas och elektrisk ström hade utgått, och skulle staden följaktligen enligt den föreslagna lydelsen tillhandahålla regementet vatten till samma pris, som större avnämare därav inom staden erlade, samt gas och elektrisk ström till de i stadens taxor för förbrukning därav fastställda pris. Ändringen skulle träda i tillämpning den 1 oktober 1927. Emellertid hade en särskild bestämmelse i detta hänseende meddelats beträffande priset å elektrisk ström. Det kontrakt, som för närvarande gällde härom, vore upprättat den 4 juni och den 5 juli 1920 mellan arméförvaltningens intendantsdepartement och Gävle stads belysningsstyrelse samt försett med tillägg av den 24 oktober och den 30 november 1924. Giltighetstiden för detta kontrakt vore fem år, räknat från den 1 oktober 1924, och kontraktet förlängdes på ytterligare fem år varje gång, om det ej uppsagts minst två år

före kontraktstidens utgång. I överenskommelsen med staden föreskrevs nu vidare, att detta kontrakt alltjämt skulle vara gällande på de i kontraktet angivna villkor. Uppsades sålunda ej nämnda kontrakt av kronan eller staden, komme den i kontraktet stadgade taxan, utgörande en specialtariff fortfarande att gälla.

Den av kasernkommittén med Gävle stad träffade överenskommelsen är av följande lydelse:

Med anledning av att Hälsinge regemente jämlikt 1925 års beslut i försvarsfrågan från hösten 1927 skall erhålla begränsad organisation, träffas härmed mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande, samt Gävle stad, å andra sidan, följande överenskommelse:

I det kontrakt, som den 28 december 1904 och den 6 mars 1905 upprättats mellan Kungl. Maj:t och kronan genom Kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement samt Gävle stad, skola de i punkt 4 intagna bestämmelserna om skyldighet för Gävle stad att tillhandahålla Hälsinge regemente vatten, gas och elektrisk ström från och med den 1 oktober 1927 erhålla följande ändrade lydelse:

»4:o.

Staden förbinder sig att, sex månader efter skedd tillsägelse, kostnadsfritt för kronan hava till kaserntomtens gräns framdragit gas-, vatten- och avloppsledningar ävensom ledningar för elektrisk belysning samt att därefter underhålla dessa ledningar och tillhandahålla regementet dels vatten till samma pris, som större avnämare därav inom staden erlägga, dels gas och elektrisk ström till de i stadens taxor för förbrukning därav fastställda pris.»

Det kontrakt angående leverans av elektrisk energi till regementet, som nu finnes upprättat, skall alltjämt vara gällande på de i kontraktet angivna villkor.

Departementschefen har i ärendet anfört i huvudsak följande:

»Enligt det föreliggande förslaget till överenskommelse mellan kronan och Gävle stad i anledning av att Hälsinge regemente jämlikt 1925 års härordningsbeslut undergått reducering till s. k. begränsad organisation skulle, såsom av det anförda framgår, en ändring i för staden förmånlig riktning komma till stånd i fråga om de i 1904—1905 års kontrakt angående regementets förläggning till staden stadgade grunderna för beräkning av de avgifter, som kronan har att till staden erlägga för leverans av vatten, gas samt elektrisk ström. De ekonomiska verkningar för kronan, som ett biträdande av förslaget skulle innebära, synas, enligt vad utredningen giver vid handen, icke vara av större räckvidd. Emellertid skulle det kunna ifrågasättas, huruvida i detta fall sådana omständigheter kunna anses föreligga, att kompensation överhuvud taget bör ifrågakomma. I betraktande av vad såväl kasernkommittén som arméförvaltningens fortifikations- och intendentsdepartement i ämnet anfört, och efter övervägande av de olika på frågans bedömande inverkan förhållandena, har jag dock ansett mig böra förorda, att överenskommelsen biträdes från kronans sida.»

Såsom av det föregående framgår, har genomförandet av 1925 års härordning bland annat medfört, att personalstyrkan vid Hälsinge regemente minskats. I likhet med departementschefen anser utskottet det kunna ifrågasättas, huruvida sådana omständigheter föreligga, att ersättning i anledning härav bör utgå till staden Gävle.

Enär emellertid av den i ärendet förebragta utredningen framgår, dels att staden jämlikt det i samband med regementsförläggningen upprättade kontraktet åtagit sig att till regementet leverera vatten till ett pris icke överstigande fem öre per kubikmeter, dels ock att stadens självkostnad för varje levererad kubikmeter vatten numera överstiger detta belopp, finner utskottet det vara rimligt, att kronan icke lägger hinder i vägen för att en jämkning kommer till stånd i kontraktets bestämmelser rörande vattenpriset. Härvid synes dock kronan i allt fall böra tillförsäkras förmånligare villkor än de, som upptagits i den föreliggande preliminära överenskommelsen. Därest kronan — med frånträdande av sin rätt enligt 1904—1905 års kontrakt att erhålla vatten till ett pris av högst fem öre per kubikmeter — skall för levererat vatten betala samma pris som andra större avnämare inom staden, synes det skäligt, att kronan å sistberörda pris tillförsäkras lämplig rabatt. Som utskottet icke är i tillfälle att närmare ingå på frågan om prissättningen, har utskottet icke kunnat bilda sig någon bestämd uppfattning om rabattsatsens storlek. Detta spörsmål synes emellertid böra göras till föremål för prövning av Kungl. Maj:t.

Vidkommande den ifrågasatta ändringen av bestämmelserna i 1904—1905 års kontrakt rörande priset för gas och elektrisk ström, synes denna ändring icke vara av någon större ekonomisk betydelse. På grund härav anser utskottet sig icke hava anledning framställa någon erinran mot den preliminära överenskommelsen i denna del.

I samband med blivande underhandlingar om ny reglering av ersättningen för vattenförbrukning bör enligt utskottets mening upptagas till behandling jämväl frågan om lämpligaste sättet för ordnandet av vägunderhållet vid Hälsinge regemente. Enligt vad som framgår av 1927 års statsrevisoreris berättelse, § 8, är nämligen regementet betungat med ett mycket omfattande vägunderhåll, och särskilt en av de vägar, som regementet har att underhålla, utnyttjas till väsentlig del av staden och dess invånare. Det synes därför utskottet, som om regementet bör befrias från en del av detsamma nu åliggande vägunderhåll, och utskottet vill föreslå, att med staden överenskommelse träffas om stadens medverkan härtill i en eller annan form. Detta spörsmål har givetvis icke kunnat bliva föremål för behandling vid de av kasernkommittén förda underhandlingarna med staden, och det torde för övrigt i sista hand tillkomma länsstyrelsen i Gävleborgs län att efter framställning från vederbörande förvaltningsmyndighet därom fatta beslut. Utskottet har emellertid ansett det vara av vikt, att denna fråga nu upptages till prövning.

De jämkningar i nämnda överenskommelse, som måste vidtagas för att de av utskottet förordade förändringarna skola komma till stånd, torde,

sedan underhandlingar härom slutförts med staden, kunna vidtagas av Kungl. Maj:t, utan att ärendet ånyo behöver föreläggas riksdagen.

Med anledning av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen må i anledning av förevarande proposition be-
myndiga Kungl. Maj:t att, med iakttagande av vad utskottet
här ovan föreslagit, träffa överenskommelse med Gävle stad
om ändring i det mellan arméförvaltningens fortifikations-
departement och staden den 28 december 1904 och den 6 mars
1905 avslutade kontrakt.

Stockholm den 17 april 1928.

På statsutskottets vägnar:

A. ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar A. C. Lindblad, Olof Olsson, J. L. Widell,
J. Nilsson i Malmö, O. Bergqvist, C. P. V. Nilsson i Gränebo, J. G. Waller, C. A.
Carlsson i Gävle, E. A. Hallin, C. I. Asplund, J. B. Johansson i Fredrikslund och
J. Pålsson;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, K. V. Rydén, A. Wik-
lund, C. R. Jansson i Falun, L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson i Blädinge,
O. Olsson i Kullenbergstorp, A. Å:son Törnkvist i Karlskrona, E. Kristensson i Göte-
borg, B. F:son Holmgren, S. Persson i Fritorp och A. Danielsson.
